

PROTESTÁNS NÉPISKOLAI LAP.

A debreczeni-, alsószabolcs-hajduvidéki, debreczenegyházmegyei tanítóegyletek közlönye.

Megjelen hetenkint: szombaton.

Előfizetési árak:

Egy évre	4 frt.
Fél évre	2 frt.
Negyed évre	1 frt.

Előfizetési és hirdetési díjak a kiadóhivatalhoz KUTASI IMRE nyomdájába címzendők.

A lap szellemi és „Nyiltteret illető“ részét érdeklő minden közlemény a szerkesztőséghez (Kutasi Imre nyomdája) intézendők.

Bérmentetlen levelek nem fogadtatnak el.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

A tanítóképezdészek kibocsátása.

A szokás természetévé válik nem csak egy embernek, hanem igen sokszor egész nagy testületnek. Így vagyunk a fenti tétellel is. Egyházkerületünk debreczeni tan.-képezdjének oly régi szokása már ez, hogy a tanítóképezdészeket a rendes tanítói állásokra, a tan. képezdei tanfolyam bevégezte előtt kibocsátja, miként már-már természetévé vált, nem csak a tanítóképezdeknek, mely mindég egy kis aprehensióval fogadja, ha egyházkerületünk valamely egyháza magüresedett tanítói állására pályázatot hirdet, — de egyházkerületünk legtöbb egyházának is: miként darázs-fészkekbe nyul az, ki e szokás helytelen és káros voltára még gondolni is szándékozik.

Bár legyen darázs-fészkek vagy nem előttem, de én ki régen gondolkozom e felett, gondolataimat papirra téve, az igazság és méltányosság nemes elveitől vezéreltetve, nyiltan és őszintén mondom el véleményemet, hogy pedig mindaz a ki szerény soraimat olvasandja tájékozva legyen, okadatolásaim előtt is — egyéni véleményemről, hogy annál inkább kíváncsi legyen az alábbiak olvasására, vagy annak egyszerű félbenhagyására, megkell, hogy valljam, miként én ez ősi szokást nem helyeslem és a mai korrallal, a midőn a tanítók nem különféle mesteremberekből állanak s így a tanító képezdészek azok felett értelmileg nem magasodnak ki, mint régen: megegyeztetetilek nem itélem.

Nem pedig azért először, mert már annak a tanítóképezdészeknek a ki kibocsátatik ez által legtöbb esetben jövője koczkáztatik, ugyanis sok esetben örvendezve az adott szabadságnak és elfoglalva a tanítás által, nehezen juttat időt magának a saját képzésére, a tantárgyak tanulására és nagyon sokszor megtörténik, miként a kint töltött egyévvél általános osztályzatának — csak ritka esetben a gyakorlati ügyesedés emelkedésével — csökkenését éri el.

És ez világos is, mert nélkülözni kellett a tanári felvilágosító, utbaigazító magyarázatot, a ferde felfogás által szorgalma sikere — bármily kitünően mondja is azt szószerint — szakszerűen ítélve a legelső fokra redukálható.

Vannak ugyan oly esetek is, melyek fehér hollói ritkaságként fordulnak elő, hogy a tanítói állásra kibocsátott tanítójelölt, egy a korszínvonalán álló tanítótársában fölleli mit a tanítóképezdétől távollét miatt nélkülözni kellett: a helyes utra vezérlőt.

De még ez nem minden. mit állításom igazolására fölhozhatok, mert igen sokszor megtörténik az is, mi-

ként egy-egy szorgalmas igyekező fiatal ember ki megy 2—300 frt közt álló javadalmazásu tanítóságra azon gondolattal, hogy, mint magános ember bátran kijön, leteszi a vizsgát s még a képességit is jó sikerrel, — megnősül; a család alkotással csak igényei s nem egyszerűs mind bevételei nagyobbodtak és ez igények kielégítésére kevés levén fizetése, jó bizonyítványai alapján óhajtana jobb állásra jutni — de ha nem lehet, . . mert vannak esetek (és valjuk meg nagy számmal) midőn egyházaink, még ha az ily tanító idejében jelentkezett is — nem akarván térni az uttól — azt mondják, már csak tanítóképezdészt hozunk.

Tudnánk említeni eseteket, midőn a jobb tehetségű ifjakat a tan. képezde a tanév elején igen szerény állásokra bocsátá ki és a gyengébbek a tanév vége felé és tanév bezárása után igen jó javadalmazásu tanítói állomásokat kaptak.

Vagy nem jobb lenne-e ha pályázati hirdetés által a szerényebb állásokra kiment, de kitünőbb képzettségű tanítók és tanítójelöltek tudósítatván, alkalom adatnék nékiek a jól megérdemelt kissé magasabb fizetéssel bíró egyházakban megüresedett, állásokra mehetni? Azt hiszem, hogy ez már csak méltányos óhaj!

Ösmerek oly történeteket is, midőn némely nagyobb egyházak, a tanév kezdetének tavaszról őszi történt áttételével, másfél évről iratván ki a tankötelesek, egy-egy évre ideiglenes tanítókat alkalmaztak. Egy év elteltével kiadván mindeniknek az őket megillető szolgálati bizonyítványt, eleresztették — nagyon természetes, hogy az általok vezetett ideiglenesen alkalmazva voltak — jeles oklevéllel, tőlük nyert kitünő bizonyítványnyal rendelkező — most már más egyházaknál szolgáló, volt 150 frttal javadalmazott ideiglenes tanítók jelentkezéseit, azzal tették érvénytelenné: „tanító uréknak már van rendes állások, de annak az idevaló fiu másodéves t. képezdészeknek nincsen és hozzá másikat meg a 3-ad évről hozunk.“ Mondanom is alig kell, hogy ez alig ha mutat valami kevés mélytányosság érzetet, hátha még azt tudjuk, hogy e másodéves t. képezdész esperes által történt kitiintetés következtében 3 évi kinlódás után szülemek házához — a cselédek létszámának apasztása végett — küldetett. A 3 éves megállotta helyét.

De vegyük csak fontolóra kissé történetet, ha még nem csalódott volna is az egyház, van-e ott méltányosság vagy részesítik-e a tanügyet a megillető figyelembe ott, midőn egy-egy jobb állásra a tanítók törekvői kitünő pályájának és egy még ha elméletileg képzett is

de gyakorlatilag amazokkal ily fokon legkevésbé sem versenyezhető — tanítóképezdészt alkalmaznak.

Ösmeretes e lapok olvasói előtt egy név, ki egy nagy alföldi városból küldi szép cikkeit s néha verseit is e lapnak, kitünő képzettségét eléggé bizonyítja azok a cikkek, még ha nem is említem a képzettségének megfelelő oklevelét. És ez a kartársunk tanyai iskolában kevés fizetéssel kinlódott, a tanítóképezde bölcs-gondossága miatt 2—3 évig, míg végre a sok pályázat és szabadulhatnás után az általam elhallgatott városba hivatott.

Ő azt hiszem tudja, mily jó és mily rossz a tanítóképezdészek rendes tanítói állásokra kibocsátása.

„Atyai gondoskodást teljesít a tanítóképezde, midőn növendékei elhelyezését eszközli „szokták mondani; már én azt hiszem mindenki szívesen megköszönheti e gondoskodást, de a méltányossággal ritkán megegyeztethető mert ritka esetben van az, hogy valamelyik tanítóképezdészt megillő helyre menjen ki, mert vagy jobbra vagy gyengébbre, mint milyent érdemel.

Ha pályázat volna egyházainkban általánosan a tanítói állásokra, úgy a tanítók legnagyobb része, folyton igyekvő, szorgalma által feltűnni akaró, kitartó munkásságot tanusító és az eredményben jobb jobb iskolával bíró lenne, mint így, mert akkor kecsegtethetné az a remény, hogy még esetleg „jobb sors vár reám.“

A tanítóképezdészekre is nagy hatása lenne, mert látnák azt, hogy a tanítói állások milyensége bizonyítványaik minőségétől függ és a tanítóképezde nem helyezi el egy elegendő 4 évi bizonyítványért 5—600 frtos jövedelemmel bíró állásokra, kitünő munkára lelkesülnének és igyekeznének minél jobban-jobban kiművelni magokat úgy elméletileg, mint gyakorlatilag.

Nem látszik-e nyilván a tanítóknak adott fellebb haladhatással prot. tanügyünk emelkedése is!

A tanítóképezdei növendékekre nézve is jobb lenne ez így, mert mint fiatal ember, kinek még csak önmagáról kell gondoskodnia, míg oklevelet szerez, félelem nélkül mehetne ki kisebb díjazású állásokra, mert kecsegtetné azon remény, hogy ha hivatásának megfelelő, bármikor pályázhat jobb helyre. Pályázhatni pályázhat ugyan most is állami vagy községi tanítónak; de az ev. ref. tanítóképezdeben végzett ev. ref. tanító jobban szereti egyházát szolgálni és általa az államot, még kevesebb díjazással is, háláérzeténél fogva.

A pályázattól nem lennének elzárva a képezdészek sem midőn oly tanítói állások üresednének meg, hol nincsen határozottan kitéve „csak okleveles tanítók pályázhatnak.“ Különböleg helyesebb volna, ha a tanítói állások úgy szerveztetnének, hogy a végzett tanítóképezdészek oklevelük megszerzéséig, mint segédek működhetnének; mert a kibocsátással is az a cél, miként adasék alkalom a tanítójelölteknek magokat a gyakorlati tanításban képezni, és e képzést jobban elérhetik így a (rendes tanító tapasztalásaiból származott tanácsadással mellett) mintha önmagok egyedül a tan. képezde és vezérkönyvek tanácsaival állanak egy sokszor osztatlan 6 vagy 4 osztályú népiskola élére.

A hirdetést az egyházak ev. ref. egyházi és iskolai lapokban tennék közé a mi egyházkerületünkben a „Prot. Népisk. Lap.“ és a „Debr. Prot. Lapokban.“

Végül szabad legyen befejezésül azon kijelentéssel élnem: miként én e felszólaló cikkekcskémét nem magam — ki állomásommal megvagyok elégedve, de a tanítóképezdészek és igen sok tanítótársam érdekében kik az „atai gondoskodással“ lettek éppen lenyügözve: irtam.

DOBÓ SÁNDOR.

Egyesületi élet.

(Az alsó-szabolcs-hajdu-vidéki ev. ref. tanítóegyesület III. ülése u. n. „földrajz-történelem és természet-tudományi“ szakosztályának 1886. ápril 7-én Szent Mihályon tartott rendes gyűléséről.)

A fentjelzett napon népes és mondhatom igen szép tanítógyűlésünk volt, melyen nem tagadhatjuk mindnyájan kik jelen voltunk, ha csak egy kissé is, de előbb mentünk az ismeretekben. A szakosztályhoz tartozó községek u. m. Szent Mihály, H. Nánás, T.-Dob. T.-Dada, T.-Lök, T.-Eszlár és Nagyfalva ref. tanító-testületei közül csak T.-Dada és Nagyfalva nem volt képviselve.

Igen sajnós és szomorú meglepetés várt itt, a vidéki kartársakra u. i. a szakosztály munkás derék elnöke M. Lakatos Károly ur hosszas és kínzó lábfájdalmi miatt ágyatörizve a gyűlésen nem jelenhetett meg; éppen e szomorú ok miatt kérte fel, szakosztályi elnök ur Tóth Mihály h.-nánási tanítótársunkat miként őt — mint elnököt a gyűlésen — helyettesítse.

Tóth Mihály ur d. e. 10 órakor nyitotta meg a szakosztályi gyűlést és a szakosztály elébe az egyleti választmány által kitűzött következő kérdést „a természetrajz anyaga és módszere a népiskolában, kapcsolatban a mezei gazdaság, háziipar és kézi-ügyesség gyakorlatával“ vitatási tárgyává tette, felszólítván a tanító testületeket, ha és amennyiben ide vonatkozó írásbeli megállapodásaik volnának — azok felolvasására.

Meg kell említenem, miként már az 1885. év ápril 8-án tartott szakosztályi gyűlésünk „a természetrajz anyaga és módszere“ című kérdéssel végzett s ide vonatkozó írásbeli megállapodását egyleti elnökséghez be is terjesztette, most nem látván okadatoltnak a kérdésnek-e része felett vitatkozni, de meg arra vonatkozó megállapodása mellett, most is magmaradt; ha a kérdés ezen részére, mely azóta todatott hozzá kapcsolatban a mezei gazdaság, háziipar és kézi-ügyesség gyakorlatával“ fordította leginkább figyelmét. Ily értelemben foglalkozott e kérdéssel a h.-nánási derék tantestület, valamint a szent-mihályi tanítótestület is.

A kettő munkája között úgy szólván lényeges elvi különbség alig volt. Csak az miként: Dobó Sándor által felolvasott a szent-mihályi tantest. elfogadott dolgozat a múlt évi határozati javaslatunknak a kérdés utó része szerinti módosítása volt, míg a h.-nánási tanítótestület által elfogadott szakosztályi gyűlésen Bán Géza kartárs által felolvasott munkáját nem adott hat. javaslatot; de a kérdés utó részének szabatos tárgyalását tartalmazta. Szakosztályi gyűlés beható vita után melyben leginkább Tóth Mihály h.-nánási és Dobó Sándor szent-mihályi, továbbá Bán Géza h.-nánási és Sziágyi János t.-löki tanítók vettek részt: a Dobó Sándor által kidolgozott s a szent-mihályi tantestület által elfogadott, a kérdésnek utó része szerinti módosított következő hat. javaslatot fogadta el s kívánta egyleti elnökséghez, mint a szakosztály megállapodását, a közgyűlés tárgyai közé felvétel végett beterjeszteni. Egyszersmind e határozati javaslatnak a május 22-én H. Hadházon tartandó közgyűlésen leendő előadásával Dobó Sándor kartársat bizta meg.

Határozati javaslat: A természetrajz anyaga és módszere a népiskolában, kapcsolatban mezei gazdaság háziipar és kézi-ügyesség gyakorlatával,“ című tételre.

a) T a n a n y a g.

1. A népiskolai természetrajz tananyagát a természet mind három országából, a helyi viszonyokhoz alkalmazottan a leghasznosabb vagy legfontosabb a gazdaság, háziipar és kézi-ügyesség gyakorlatára különös fontossággal bíró, s ezek folytán az alaki-képzésre kitünően alkalmas és az egyes csoportok képviselő jellegét kiválóan magunkon hordozó, vagy ritka tulajdonságaik által a többiek felett kitünő természeti testeket kell kiválasztania.

2. A tananyag úgy rendezendő el, hogy a tanfokozatba állítván össze a tanított anyag kis körben, mint ismeret egész állittassék egybe s minden alantabbi tanfokozat ismeretkörébe a magasabb tanfokozat ismeretkörében befogaltassék. Megjegyeztetvén, hogy az alsóbb tanfokozaton, bár tekintettel vagyunk a gazdaság, háziipar és kézi-ügyességre, a tananyag megválasztásánál mégis itt a főszólyt az alaki s csak a felsőbb tanfokozaton az anyagi képzésre kívánjuk fordítani.

Első tanfokozat: az első és második osztályban a beszéd értelem gyakorlatoknál a háznál élő állatok, a legismertebb közhasznú növények és ásványok közül egy néhány állat növény és ásvány veendő fel, itt különben a természetrajz tanítása nem cél, csak eszköz a beszédbeni ügyesség elsajátítása és az értelem fejlesztésére nézve.

Második tanfokozat: a III és IV-ik osztályban a határban hazában és a föld egyéb részein előjövő szinte fentemlített elvek szerint kiválasztott és csoportosított termékenyeket kell felvenni, tekintettel lévén a kézi ügyeséget hathatósan fejlesztő rajzolásra, nem különben a természetrajzi gyűjtemények rendezésére.

Harmadik tanfokozat: V és VI-ik osztály. Itt már az anyagot mivel növendékeink elége fejlettek úgy testileg, mint szellemileg, az anyagi képzés tekintetéből kell megválasztani. A természetrajz tanítása illetve a természetrajzi ismeretek felújítása kapcsán külön természeti órán a fanemesítés, okszerű földmivelés, trágyaisme és takarmánykészítés a fiukkal, a leányokkal pedig a konyhakertészet főbb elvei ismertetendők meg.

E tanfokozaton a házi ipari tanításnak behozatala mindenestre üdvös dolog, különösen oly vidékeken hol a házi iparoktatásra alkalmas anyag van; de feldolgozási módja ismeretlen, annak megismertetésével, a népnek lehet, hogy egy igen fontos kereseti forrást nyithat az iskola.

b) Módszer.

1. Az egyedül helyes tanalak a természetrajz tanításánál, az önkifejtő s a közlőtanalak, csak akkor jöhet segítségére ennek, ha a növendékek önjelőlőből nem lennének képesek a különben tiszta, világos és teljes szemléletek alapján a produktív munkára,

2. A természeti tárgyak a növendékek előtt, lehetőleg természetben mutatandók fel, ha ez egyáltalán nem lehetséges, akkor azoknak hü mintázata vagy hü képe is használható. Az első tanfokozaton azonban felette szükséges, hogy a tanítás tárgyát képező termények, természetben szemléltethetők legyenek.

3. A szemléltetés és tanítás csak akkor eredményezhet maradandó ismeretet, ha kellő sorrendben történik. Ez a sorrend az állatoknál következő lehet: a) leírás b) lakhely, c) táplálkozás, életmód, d., különös tulajdonságok é., szaporodás, f., haszna vagy kára, g., az egyes állatoktól nyert ipari anyagok feldolgozásainak rövid ismertetése. — Növényeknél: a., leírás. b., lakhely, viritási idő, c., haszna vagy kára, d., feldolgozása. — Ásványoknál: a., leírás (alak vagy szerkezet) b., lakhely, elterjedés, termelési mód, c., haszna vagy kára, g., feldolgozásának megemlítése.

4. A szemléltetésnek sohasem felületesnek, hanem teljesnek világosnak tisztának kell lenni.

5. Felkeresendő a felsőbb tanfokozaton azok általános tulajdonsága, elválasztandó különös (egyedi) tulajdonsága s e szerint beosztandó azon termények csoportjába, melybe a szemlélt tulajdonok szerint beillő.

6. A főtekinetet mindig arra helyezendő a felsőbb tanfokozaton, hogy az elméleti tanításhoz a gyakorlati tanítás könnyen fűzhető legyen.

7. Igen hasznos s a növendékek itélő gondolkodó tehetségét fejtő az egyes természeti tárgyak összehasonlítása.

8. A szemléltetést mindenkor megbeszéléssel kell bevégezni aztán következik a tanultak írásba foglalása, előbb a tanító segítségével, később önállóan.

9. Kézikönyv sem mint olvasó, sem mint tankönyv, nem szükséges a növendék kezébe.

10. A szerzett szemléleteket gyakran meg kell ujítani, hogy azok a növendékek tulajdonaivá legyenek és ez által a természet önálló kutatására és tanulmányozására serkentessenek.

* * *

Ezek után beszélhetnék még arról a munkásságról, melyet egyesek „A népiskolai közegészségügy“ „Az olvasókönyv használásának módja“ és „Milyen legyen az ismétlő iskolások olvasó könyve falun, és milyen városon“ című tételek megvilágosítása és tárgya körül írásban és beszédben kifejtettek. De ugy kis tudósításom majd nagyra terjed; mégis bár hosszadalmaskodni nem szeretnék egy dolgot az igazság és érdem elismeréséül lehetetlen hogy fel ne említek: e tételek a mi szakosztályunkhoz szorosabb értelemben nem tartoztak, csak mint mellék vita tételek tűzettek ki tárgyalás alapjául még is szakosztályunk tárgyalás alá vette, megállapodásait az elnökséghez beterjesztette, ez az egyik; — másik pedig N. Lakatos Károly ur által kifejtett az összes tételekre vonatk. munkásság, az mely lehetővé tette, hogy a szakoszt. megállapodásra jutott. Előismerés illetheti az ily veterán kartársunkat buzgalmaér, ki 26 évi tanítóskodása alatt tanító együletünkben mindég az elsőhelyeken a zászló egyik hathatós, hőse volt s a mikor embereitől nem hogy maradt volna; de sok tekintetben tulszárnyalja őket. Ügyes dolgozatait — azt hiszem — melyek a fentemlített kérdésekre tartoznak, lehetek szerencsés később ismertethetni.

Ezek után vette kezdetét a szakosztályi tisztviseléség, el-

nök, jegyző, választása. Szakosztály eddigi elnökét M. Lakatos Károlyt ujjlag egyhangulag megválasztja és ezt tudomására hozni két tag u. m. Szilágyi János és Várkonyi Ferencz kartársaink által kívánja; kik ezt teljesítve, sajnálattal jelentik, hogy M. Lakatos Károly több meggyőző okokból, részint pedig beteges állapota folytán köszönve a bizalmat az elnökségről lemond. Szakosztályi gyűlés sajnálattal veszi tudomásul küldöttség jelentését s midőn ezt tudomásul veszi, eddigi buzgó működéséért: köszönetét nyilvánítja,

Ekkor Szilágyi János mint korelnök ujjból felhívja szakoszt. gyűlést elnökválasztásra, szakosztályi gyűlés egyhangulag Dobó Sándor szent-mihályi tanítót választja elnökének, ki is megköszönve az iránta tanúsított egyhangu bizalmat, a szakoszt. elnöki tisztet azon reményben fogadja el, hogy munkálkodásai közepette kötelességeinek beteljesítésében a szakosztály minden egyes tagjától tapasztalatból meritett tanácsadásaikkal gyámolittatni fog. Szakosztály jegyzőjévé pedig Süttö Imre szent-mihályi tanító s volt jegyző ismét egyhangulag megválasztott.

* * *

Most már szellemi táplálékkal betelve hozzá fogtunk először a „folyóügyek“ majd az anyagi vagy testi táplálékok tárgyalásához, s midőn mindegyiket meglehetősen szabadsággal tárgyaltuk, a kartársakat a délutáni órák indulásra készítették. Meg kell hogy említem, m ként ebédnél a magyar embert jellemző dikctok sem maradtak el, bár a tulságba menés szokáát nélkülöztük, Első volt az uj elnök, ki volt elnök M. Lakatos Károly egészségéért és a szakosztályért, Tóth Mihály ki a szent-mihályi ref. egyház derék gondnokaiért és végre az öreg Kapitány bácsi ki Nt. Tóth Miklós egyházmegyei tanácsbíró és szent-mihályi ev. ref. lelkész egészségéért üritettek poharat.

Most én mint e szakosztály egy közkatónája, és szerény harczosa, azzal zárom be rövid közleményem: adjon Isten nekünk sok oly népes és munkálkodásaiban eredményes gyűlést, hogy mi is járulhassunk gyenge erőnkhez mért munkáival tanúgyunk s a prot.-magyar tanúgy és hazánk tanúgye előbb viteléhez.

Tudósító.

(A kisújszállási tanítói kör. 1886 april 22-ikén tartott gyűlése.)

A „Heves-nagykusági ev. ref. egyházmegyei Tanítóegylet“ Kisújszállási köre mult hó 22-én Kisújszálláson tartotta rendes tavaszi gyűlését,

Jelen volt a gyűlésen 28 rendes és 9 pártolótag, közöttük nt. Dorogi Lajos ref. lelkész és iskolaszéki elnök és ngs. Bár dossy Gyula kir. tanfelügyelő.

A szokásos üdvözlések után Józsa P. elnök megnyitó beszédében visszapillant a kör eddigi működésére. Azután szól a társadalomnak a népiskolákra való hatásáról. A társadalomnak a tanúgy iránti érdeklődését tapasztalván, elmondja, hogy kötelessége a tanító egyesületeknek az érdeklődést fokozni és folyton fejleszten, mivel ez szolgál biztosítékul a tanítás céljának elérésében.

A családnak és társadalomnak gyámolítani kell a tanítót nevelői működésében. Erre utalja őket a jövő nemzedék jóléte, az erkölcsi hitélet és a nemzeti létfenntartás. Az ez irányban működése legyen a harmat és napsugár hatásához hasonló, engedje fejlődésnek indulni azt, mit a tanítók ápolnak.

Mai nap azonban a társadalom más jelleget kultivál, melynek alapja vád, hajtása tulterhelés. Vádolják a népiskolát, hogy az nem képes feladatát megoldani. Ennek alapján nyilvánul a sajtó érdeklődése, mely a társadalom legszámbevehetőbb organuma.

A társadalom hatásaul tekinthető az is, hogy mai nap minden társadalmi betegség szülő anyjává odaállítja a népiskolát. — Ha sok százaléka hal el a gyermekeknek? oka a népiskola, mert nem tanít egészségtant. Ha sok az öngyilkos, oka a népiskola, mert nem képezi a jellemerőt. — Ha sok kívánni valót hagy fenn az ipar, gazdaszat, oka a népiskola, mért nem tanítja. Ha szegényedünk, oka a pazarlás, be kell vinni a népiskolába a takarékos pénztárt. A társadalomnak ez a hatása szüli a népiskolában a tulterhelést.

Majd védelmébe veszi a népiskolát e vádak és a tulterhelés ellen; megjelöli az irányt, melyben a népiskolának haladni kell. Nevezetesen ezen soknemű követeléssel szemben legtöbbet tesz a tanító, ki a mellett, hogy munkakedvet adott s a tovább képzés eszközeit is birtokába adta s megkedveltette növendékeivel, azon kívül még a hit és erkölcs áldásos magvait is elhintette a növendékek szívében, mert az ad nyugalmat a földön, miként Hugó Viktor mondja: „A nyomorgók helyzetének javítására első

lépés az, hogy adjunk a szenvedőnek hitet és reményt. Hirdes-
sük az Istent, a ki nélkül nem volna érdemes élni.“ — Végül
hangsúlyozza, hogy a vallásos nevelésre a legnagyobb gond for-
ditandó.

A tetszéssel fogadott előki megnyitó beszéd után elnök
nt. Ilyés Bálint urnak egyletünk pártoló tagjának körünkől lett
eltávozását jelentette be. A lelkes tanférfiu és tanügybarátnak, kö-
zelebről egyletünk pártoló tagjának eltávozása fölötti mély saj-
nálátának jegyzőkönyvileg ad kifejezést a közgyűlés; a tanügy
előmozdítása körül szerzett érdemeiért köszönetét nyilván-
ítja.

Igen font kérdés merült fel ezután az elmaradt tagok iga-
zolására alkalmasával. A török-szent-miklósi kartársak ugyanis tes-
tületileg elmaradtak a közgyűléstől, azt hozván fel elmaradásuk
okául, hogy nekik egyházuk sem fuvar, sem napidíjat nem ad.
Míg ők egyházuk részéről ezen kedvezményben nem részesülnek,
nemcsak gyűlésekre nem járnak, hanem az egyletnek sem kíván-
nak tovább tagjai lenni.

A t.-sz.-miklósi tanítói kar melegségét közgyűlés nem fo-
gadta el elmaradásuk okául, minthogy az egyletnek minden e
megyében levő ev. ref. tanító tartozik tagja lenni s a gyűlése-
ken büntetés terhe alatt megjelenni: ennélfogva az alapszabá-
lyok 5. §-a értelmében őket két-két forint büntetés pénz meg-
fizetésében elmarasztalta.

(Folyt. köv.)

Delejes tünemények.

II.

3. Hogy földünk delejes ereje, vagyis hatályaossága a sarkok
felé nagyobb, mint az egyenlítő körül: erről az inclination kívül
a tü lengései is bizonyoságot tesznek.

Tudjuk, hogy a tü, ha nyugalmából kizavartatik, megállapo-
dásáig lengéseket végez. A föld különböző részein tett megfigye-
lésekből kiderült hogy ezen lengések is (éppen úgy, mint az inc-
linatió és declinatio) különbözők. Legtöbb lengést végez a tü a
sarkok közelében, legkevésbé az egyenlítő tájakon. Az egyenlő
lengésű helyeket az izodynan vonalak bár sokban hasonlítanak az
izoklin vonalakhoz, — de azért azokkal mégsem esnek össze.

4. Földünk delejessége mellett bizonyít még egyéb tüne-
mények között az is, hogy lágy vasdarab, csupán a föld delejes
hatása alatt — éppen úgy, miként a mesterséges delej hatása
alatt (V. ö. 5 ks.) — delejessé lesz; és pedig, alsó vége északi,
felső vége déli delejességű leendő. A vas, a delejes egyenlítőt ki-
véve, minden állásában delejé válik. Az ütés, kalapácsolás, he-
vítés a delejességet elősegíti. Innen magyarázható meg, hogy ko-
vács és lakatos műhelyekben majd minden vastárgy delejes. Leg-
nagyobb delejességet mutat azon lágy vaspálcza, mely a delejtü-
vel párhuzamosan van a földhöz állítva.

5. Hogy honnan veszi földünk a delejességet, arról bizonyo-
sat nem tudunk. Az a nézet, hogy a föld belsejében létezik egy
erős delej, mely a tünek irányt ad — rég leírta magát. A delej-

T Á R S Z A

A szív titka.

(Elbeszélés.)

Nincs egy igézetesebb valami, mint egy szőke női arc, mi-
kor a szomorúság árnya lebeg rajta. A merengő kék szemek, a
bu liliomai az arczon, a csüggedten meghajlott fő az aranyszőke
fürtökkel. Ki ne indulna meg ezek láttára!?

Az alispán is ilyennek találta egy idő óta az ő leánykája
arczát.

A szép szőke Esztike szomoruan jártkelt a házban, hall-
gatagon, magába vonultan. Legszívesebben a kertben időzött, an-
nak valamelyik árnyas szögletébe húzódva s órákon át a kék eget
nézegetve. Az ebédnél alig nyult valamihez. A vacsoránál dettó.
Néha könnyek szöktek a szemébe.

Az alispánnak, Kesztölczy Fábán urnak szeptet ütött a fe-
jébe ez a nagy étvágytalanság.

— Ez a tacsó szerelmes, — konstataálta magában. Milliom
adta, fülig szerelmes.

Hallatlan, alig nőt ki a kurta ruhából, már szerelmes. Hát
hiszen majd elejét vesszük.

De kibe szerelmes? Ki az a gézengúz, a ki meg meré-
szelte zavarni a fejét?

Az alispán jó emberismerő volt. Tudta, hogy a leányból ki-

tüvel tett kísérletek azt gyanittatják, hogy a föld delejességét,
a föld forgásából s a nap melegétől származó különféle áram-
latok idézik elő. Sabine a nap foltokkal is összefüggésbe hozza;
azt mondja, hogy abban az évben, melyben a nap tányérján sok
folt látszik, — a föld delejessége is nagyobb változásokat
mutat.

E tárgy még tárgy.

III.

Hogyan lesz a vas delejessé?

Törjük el közepén delejünket.

Az elmondattak után azt lehetne gondolni, hogy két fél
vagy töredék delejt nyerünk. Vagyis: hogy az egyik darabban
csupán északi, a másikban csupán déli delejesség leendő; ezeknek
is csak egyik végük mutatja majd a delejességet, míg a másik
törés felüli végük egészen delejtelen lesz.

De nézzük, hogy így van-e?

Tegyük mind két darabot vasporba. Ime! a vaspor leraga-
dása arról győz meg bennünket, hogy delejeink, bár felényi na-
gyok, mint voltak — de azért egészen kék. Látjuk, hogy mind-
kettőnek van két delejes sarka és egy delejtelen közepe.

Az a sark, mely eltörés előtt északi volt, most is északi;
a mely déli volt, most is déli; a széttöréskor származott sark
pedig az északi sarku delejen déli vé, a déli sarku pedig
északivá változott.

Ha a két delejt a törési pontokon erősen összeszorítjuk:
a végek ismét delejesek, a törési pontok pedig delejtelenek le-
endnek, szóval: egy delejünk lesz. Ha szétvesszük: a törési
pontok azonnal delejesekké válnak; két delejünk lesz.

Ha a delejt nem két, hanem tíz, husz, száz vagy ezer da-
rabra törjük, mindenkor annyi egész delejt kapunk.

Mikor delejünket a vason végig húztuk: a vas delejé vál-
tozott, de azért delejünk sem alakjában, sem színében, sem
nagyágban — követhetéképpen súlyában sem változott. A de-
lejes anyagot a vas tehát nem a delejtől vette, hanem az már
annak előtte benne volt, benne szendergett; delejünk csak eb-
resztőleg hatott rá.

Az előadottak nyomán a delej semmiségéről szóló hypote-
sist könnyen megérthetjük.

A természettudósok véleménye szerint létezik a vasban egy
súlytalan anyag, latinosa néven fluidum, mit sem látni, sem
izelni, sem szagolni — csak is képzelni tudunk. Tehát nem is
anyag, csak mi képzeljük annak. Ezen delejes fluidumot két fé-
léből gondolják állani: északi és déli delejes fluidumból, melyek
a vas természetes állapotában összekeveredve vannak, melyek
egymás hatását — hogy úgy mondjam — semlegesítik.

Midőn a vasat delejé változtatjuk: az északi delejes anyag
nem megy a delej északi sarkába, sem a déli delejes anyag a
delej déli sarkában; mert hiszen láttuk, hogy bármennyi darabra
törjük is szét a delejt mindenkor egészen, vagyis északi és déli
delejek származnak.

A tudósok azt gondolják, hogy e titkos anyagnak a leg-

lenz inquizitor sem veszi ki a titkot. Ismeri ő ezeket a kis bo-
londokat. Ezek ilyenkor álmodoznak, koplálnak és halni készül-
nek. Meghalni egy édes titokkal a szívben. Pedig még egyikök
sem halt meg a sze-relemtől.

De azért majd kivessi ő azt a titkot.

Másnap az ebédnél az alispán, mikor bort öntött a pohárba,
közönyös hangon így szól:

— Holnap hajnalban nagy esemény lesz, leány. Párbaj.

Hirtelen fölhajtotta a poharat, de a mögöl ráfigyelt az Esz-
tike arczára. Adtam most neki egy bogarat, mosolygott magá-
ban. Ha szerelmes, akkor e szóra megdöbben. Azonnal remegni
kezd azért a himpellérért.

Esztike csakugyan megrezzent egy kissé, de eléggé megtar-
totta hideg vérért. Csak az ajkai remegtek némileg.

— Párbaj? kérdé halk hangon.

Hm, érdeklődik a kis macska. No majd befütünk neki.

— Micsoda? Párbaj! De az ám milliom adta. Tíz lépésről,
s addig löni, amig az egyik ott marad. Valamelyiknek már huz-
zák a harangot.

A haranghuzásra csakugyan még jobban elfehéredett a lányka.
Aggódó tekintet vetett apjára s reszketegen kérdé?

— Kik párbajoznak?

— Jaj szívem, azt nem lehet megmondani. Ez becsületbeli titok.
Esztike lehajtotta fejét s egy darabig hallgatott. Azután ujra
megszólalt:

— A vármegyétől?

Hó, hát a vármegyénél van a kedves.

kisebb része is, a mit csak képzelni tudunk — bir északi és déli sarkkal.

Mikor tehát a vasdarabhoz a delejnek — teszem — északi sarkát érintjük : ez vonzza a vasban levő titkos anyag legkisebb részének a déli sarkát, míg az északi sarkát eltaszítja ; ez északi sark pedig vonzza a mellette levő legkisebb résznek a déli sarkát s így tovább

* * *

A mit a deljesség miségéről elmondtunk, az mind csak gyarítás.

A delejességgel úgy vagyunk, mint a fellegek közt czikázó villámmal : csak hatását ismerjük, de lényegét nem.

Az ember kutat buvárkodik szüntelen. „A véges lét gondolatánál éppen úgy nem képes megállapodni, mint a végtelent föl fogni.“

A buvárkodó emberi szellem utat tör a föld méhébe ; lehatol az oceánok vizeibe ; felemelkedik a magasba, fel ! fel az Istenség zsámolyához de a végtelent nem érti az.

Uralkodik a legbőszebb természeti erőkn.

Fölfogja a lefutó czikkázó villámot. Villámmal küldi gondolatát egy pillanat alatt a föld tulsó sarkára. Találmányával a vizek cseppjeiben új világot alkot. A napsugár aranyzálaival képet himez. A föld hátán, a tengerek habjain gözzel utazik.

. de a végtelent nem érti az !
Nagy az Isten, nagyobb világánál !
Léted világít mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

(Részben : Bernstein Természet könyve után)

Pathó János.

Az egészségtan népiskolai tanításáról.

II.

A szoktatás korszaka és kivitele.

Az egészségtanak szoktatás által való érvényesítése 6—7 éves gyermekeknél teljes sikerrel eszközölhető és eszközölné okvetlenül, mert az itt elkövetett mulasztások soha többé teljesen helyre nem hozhatók. Vannak emberek, kik önmagukban belátják, hogy p. o. a tisztaság igen szép és kedves dolog, de a bennök megrögzött restség e tekintetben annyira uralkodik még akarataukon is, hogy törekedni sem képesek arra. Másoknak lakhelyén örök szenny honol s ezt csak saját maguk nem látják meg, holott azt nem mondhatjuk, mintha a tisztaságról fogalommal sem bírnának. Éppen ez áll a takarékoság és más erényekre nézve ! A szép és jó iránt minden embernek bizonyos foku érzéket maga a természet ad s némelyeknél a rossz nevelés

— Ugy van, a vármegyétől. Azok verekednek.

A leány arca kipirult, majd elsápadt. Mohón vágott közbe :

— Főtisztviselők ?

Most mindjárt elárulja magát a kis oktondi, — gondolá az alispán. Roppant tetszetneki a kis leány zavara. No, ha végre is főtisztviselőbe szerelmes, hisz az nem oly nagy baj. De ki lehet köztük ? Alighanem a sápi szolgabíró ! Ez úgy is körülötte lebzelt mindig.

— Persze főtisztviselő, szólt. Eltaláltad.

A lányka arca földerült. Kedves mosoly futott át rajta és oly hálásan nézett az alispán papára, mint még soha.

Az alispán papa azonban komoly arcot vágott. Hát így vagyunk ! Nem a főtisztviselő urakért aggódik a kisasszony ? Azokat szívesen beeresztjük a halál torkába. Már most bizonyos, hogy valamelyik inci-finci aljegyzőbe szerelmes a galambom. Ezt csakugyan nem lehet túrni.

Az alispán eltávozott hazulról. Fogott magának két urat, a kiket fölbiztatott, hogy adják ki magukat párbajsegédeknek s ezekkel tért haza.

Esztike mosolyogva szökölt elébe. Ki volt cserélve a leány. Oly üde volt, mint egy májusi róza. Persze, mert csak a főtisztviselő urak bőrére ment a játék.

Az alispán komor arcczal fogadta.

— Megbocsáss gyermekem, ezzel a két urral magamba kívánok maradni. Komoly ügy-ről van szó.

Esztike vidáman távozott.

Az alispán bevezette az urakat szobájába, az ajtót kissé

ezt a természeti hajlamot is elnyomja. Ezekből lesznek a fentebbiekhez hasonló páriák.

A 6—7 éves gyermek könnyen megszokja úgy a helyes, mint a helytelen cselekvényeket s a megszokás legtöbbször egész életén meglátszik. Az egészségtan népiskolai tanításának tehát ezen időszakot minden lehető ut és mód igénybe vételével föl kell használnia arra, hogy a növendékek az egészségi cselekvényeket megszokják.

Az egészségi cselekvények pedig részint pozitív, részint negatív irányu csoportra oszlanak. Az egészségre nézve pozitív irányu cselekvénynek tartom azt, mely az egészség meglévő állapotát határozottan javítani törekszik. Ez más szóval aktív jár el. Negatív irányúnak nevezném azt, a mely a meglévő egészségi állapotot megtámadó eshetőségek és körülmények elhárítását tűzte czélul. Ez egyrészt passzív magatartás : azaz őrizkedés a bajtól, — más felől támadás sőt küzdelem egy rossz hatást eredményező dolog ellen.

Hanem e két vagy háromféle törekvést — melyet úgy is distingválhatunk : a.) előmozdítása a jónak ; b.) óvakodás a lehető bajtól ; c.) a már meglévő baj elhárítására való törekvés — csak elméletileg választhatjuk külön. A gyakorlatban egyidejűleg és egyenlő mértékben kell érvényesítenünk.

Az erdőre, mezőre tett kirándulás által egészségi jólétünk gyarapítását eszközöljük. Ha vihar jön, — ha elesteledünk : érvényesítjük az óvakodási szabályokat jelen állapotunkra nézve. Ha véletlenül megbűltünk : izasztó fürdő s más szerek által törekszünk a megtámadó bajt leküzdeni. Ime minden fajú egészségi cselekvényt véghez vittünk, mert egyik époly fontos, mint a másik.

Az iskolában is folyton változni kell az e nemű szoktatási tényeknek. Sőt vannak a szoktatásban oly cselekvények, melyek egyszerre elősegítenek a jóra s óvnak a bajtól. Ezek a legfontosabbak. P. o. az egyenes ülés a testtartásra nézve határozottan jóra törekvő cselekvény s egyszersmint megóv a görbüléstől, a mi annak mellőzésével könnyen bekövetkezik.

Az iskolai szoktatás tényeit röviden a következőben foglalhatjuk össze.

Az önvisélet. Midőn növendékünk először iskolába jön, ezt igyekeznünk először megismerni s ha alaposan tanulmányozzuk : következtethetünk a családi állapotra, melyben növendékünk él, a szülék ismerete nélkül is. Egészséges szervezetű gyermek pár hét alatt otthonérzi magát az iskolában s leplezetlenül előtárja úgy jó, mint rossz szokásait. A betegesek zárkózottabbak. Szemügyre vesszük tehát először is a tisztaságot a test egyes részein ! Az arcz, a fül, a haj, a kéz azonnal előtárják nekünk, hogy minő mértékben ápoltatik a test tisztasága a családban. Az itt felmerülhető hiányokon növendékünk saját maga is képes segíteni. Azért kell ezen kezdeni a dolgot. Például megmutatom neki a saját kezemet s összehasonlítottam az övével, hogy önmaga állapítsa meg, miszerint az ő keze piszkos. Mir, ezen tudomásra eljutott, — mintegy sejtve czéломat — önmagától belátja a piszkos kéz — általában a szenny ineszhetikuvoltát. Ez már nagy részben a szülék gondoskodó akaratátátós függ, de növendékünk kész ostromolni a gondatlan anyát, mihelyt

nyitva hagyva. Tudta, hogy Esztike hallgatózni fog a szomszéd szobában.

— Uraim, vevé fel a szót az alispán, ennek a párbajnak titokban kell maradni. Ennélfogva hajlandó vagyok a párbaj színhelelyül a külső majoromat átengedni.

Ez a legalkalmasabb hely, — jegyzé meg az egyik ur.

— Ami pedig az én véleményemet illeti, — folytatá az alispán emelt hangon, — a legszigorubb föltételeket ajánlom. A sérés oly természetű, hogy csak vérrel lehet lemosni. Meg kell tanítani milliom adta ezeket az apró hivatalnokcskákat. Semmi elnézés !

(Szegény kicsike gondolá az alispán. Hogy megszeppenhetett az most. Hogy remeghet megint az ő viczenotariusáért.)

— De talán tekinteni kellene fiatalágát, szólt a „segéd.“ Megölni pályája kezdetén ! Könyörtelenség.

— Ez becsületbeli ügy. Nincs helye a kiméletnek.

— Ugyvan. Értesítette már nagyságod a majorbeli cselédséget jövetelünkről ?

— Szükségtelen. Én magam megyek ki s fogadom önöket. Az urak fölkeltek s távoztak. A szobából mintha egy árnyalak suhant volna ki. Hehe a kiesike !

Azután befogatott az alispán, s behívatta a huszárt.

— Hé, Mihály, ha én most kendnek csöngetni fogok, azt kend meg nem hallja. Akármilyen dühösen csöngetek, süket marad rá. Érti ?

Értem.

Azután behívatta a társalkodónót.

érz-keltették vele, hogy hetenkint (legalább egyszer) tiszta alsó ruhát venni föl nemcsak szép, de szükséges dolog is. A felső ruháknak tisztítása a pehelytől, portól, sártól mindennapi feladat. Itt következik aztán, hogy a ruha hepiszokolásától, nyövéstől óvakodni kell s rákerül a sora, magaviseletre az iskolában, az utcán és otthon, következképpen a játékokra is, a melynél az egészségi cselekvényeket és óvakodási szabályokat ugyancsak ki kell meritenünk. Egyes játékok a testi erőt, mások az ügyességet is nagy mértékben fejtik. Ezt elég ha magunk tudjuk; a növendékeknek magyarázgatni nem szükség. Az ilyen játékokat alkalmilag, saját felügyeletünk alatt engedjük meg nekik. A mely játékok pedig a test egyes részeire veszedelmesekké válhatnak, ne határozott eltiltás által igyekezzünk kiküszöbölni, mert lehetséges, hogy már annyira megszokták, hogy mint tiltott dolog, még kedvesebbé lesz előttük, nem levén képesek, egyszerre lemondani s a vágynak a tiltás daczára is ellenállani. Inkább úgy tüntessük fel előttük, mint haszontalan, csunya játékokat, a melyek veszedelmesek is s a menyiben ezeknél balesetek is fordulnak elő: beszéljünk előttük oly történeteket melyek óvakodásra intenek.

Következik aztán első helyen az iskolában való rendes önviseletre szoktatás egészségi szempontból, a mire különösen olyan helyeken, a hol a gyermekek jóval korábban mennek föl az iskolába, mint a tanítás kezdődnek, nagy gond fordítandó. A korai fölmenetelnek és ott maradásnak sok gyermek csak azért barátja mert az alatt szabadon rendetlenkedik, ugrál és port vér. Ez rendszeren a fegyelem és ellenőrzés hiányára mutat, másfelől a helyi iskoláztatás rossz oldalát tünteti elő. Noha némely községekben — kivált faluhelyen — nagyon indokolható a gyermekek iskolában fenmaradása, de ennek mindig meg vannak egészségi hátrányai. Az elhullatott élelem rovására, sokszor illatot terjesztő élelmiszerek (hagyma) számos iskolának levegőjét, ezen nem épen kedves és határozottan egészségtelen aromával jellemzőn betöltik. Aztán az ajtó és szemközti levő ablakok kinyitása által a növendékek egy részének benn tartózkodásakor szellőztetik az iskola. Ez is helytelen eljárás. Menjenek ki inkább addig az udvarra, ha mindjárt hideg van is.

E korszakban számos iskolában versekbe foglalt egészségi szabályokat tanulnak a gyermekek. Noha a rendszeres beszédértelemgyakorlatok eme naiv verseket egészen fölöslegessé teszik mindazáltal, e szokás nem mondható egészen helytelennek. Hanem én úgy tapasztaltam, hogy a verses egészségi szabályok többnyire oly helyeken taníttatnak, a hol olyan a milyen beszédértelemgyakorlat sem műveltetik, sőt a versek is kellőleg nem értelmeztetnek, a mi legtöbb: iskolai szoktatás által nem érvényesítettnek. Így már csakugyan nem sok haszna van a versnek. A hol a dolog ellenkezőleg áll, ott a vers inkább tűrhető. A gépiesen (sokszor előmondás után) betanult egészségi szabályok többnyire oly gyermekek ajkáról hangzanak le, a kikre egy pillanattal meggyőző bennünket beszédjük tartalmának ellenkező gyakorlatáról.

Az egészségtani szoktatás szélesebb körben a megkezdett uton folytatandó a 7 éves gyermekeké, vagyis a 2 osztályban. Itt jönnek aztán segítségül különösen a beszédértelemgyakorlatok.

— Kisasszony, én Eszti leányom minden lépésére ügyel, a míg haza nem jövök. És arról nekem számot. — Most küldje be Eszti.

A leányka bejött, de bezeg nem mosolygott most. Leverten, nyugtalanul nézett apjára Tudta, hova megy s azt is, hogy nem valami szolgabíró szándékoznak agyonlőni a majorban. Emésztő, gyöttrő kíváncsiság látszott szemeiben.

— Csak reggelre jövök haza édesem, — szolt az alispán.

— Hova mégysz apám? — kérdé a leány.

(Hogy ravaszkodik a kis mókus. Mintha nem tudná.)

— Az is titok. De ejnye ni, — kiáltott föl az alispán, mintha most jutna valami az eszébe — majdnem elfelejtettem azt a dolgot.

Csöngetett a huszárra, — aki azonban nem jött.

— Mi liomadta, — dühöngött az alispán — hol maradt az a Mihály? bizonyosan leitta magát az akasztófa. Nekem pedig sietnem kell, várnak oda lenn.

Aztán leányához fordult.

— Igaz ni, Esztikém. Kérlek ha megjő Mihály, add át neki ezt a csomag aktát, vigye el valamelyik tisztviselőnek s mondja meg annak, hogy az esti vonattal utazzon el B . . . falvára s ott személyesen adja át a járásbírósnak. Holnap a déli vonattal vissza várom.

Ezzel az alispán kisietett.

— Apám — kiáltott utána csengő hangon Eszti, — kinek adja át Mihály az iratokat?

— Mindegy kicsikém, akárkinek.

Az alispán fölveté magát a kocsi. No már most benne van

tok, melyek oda juttatnak, hogy magával a gyermekkel fejtsünk ki bizonyos egészségi szabályokat. Ezen szabályok természetesen mindenkor és folytonosan a gyakorlatias oktatással kísérendők. Többnyire óvakodásiak, mint p. o. a mghülestől, a napszurástól, a villámtól stb óvakodások. Az egészségi állapot pozitív javítását eszközölő szabályok még mindig csak gyakorlatilag alkalkalmazandók, a nélkül, hogy azoknak a testi szervekre való üdvös hatását nekik magyarázgatnók. Ezek különösen a tornászati előgyakorlatokban a nyernekek érvényesülést. A sorgyakorlatok különösen és rendszeresen művelendők. Ez a kis katonásdi a testre való üdvös voltát és egészségi jó hatását a gyermekek kedélyére való, öröm és vidámságban nyilatkozó eredményeivel teszi teljessé.

Az önviseleti egészségsszabályok gyakorlati szoktatásához hozzájárul az olvasás és írásnak egészségileg helyes kivitele. Az olvasásnak kellő távolban való gyakorlata a tulságos közeli és távoli olvasás káros voltának földerítése által a gyermekek folytonos figyelmébe ajánlandó. A homályban, a hosszan tartó, tulságos fényben való olvasás káros voltát a növendékekkel meg kell értetni. Az írásnál a test, a derék, a fő és kéz tartása az egészségi szabályoknak megfelelően úgy idomítandó, hogy az ellenkező tartások hátrányait a gyermek megértse. Tehát legyen a szoktatás öntudatos, nem gépies, mint kezdetben lehetett. Ezekhez járulnak a testben és ruhában való tisztasági és rendszabályoknak most már a növendékek együtt gondolkozásával való szélesebb kifejtése. Az étel és italtra vonatkozó helyes szokások és módok, az ártalmas ételek és italoknak fölismerése és elkerülése részint a beszédértelemgyakorlatok, részint az olvasókönyv ide vonatkozó részleinél értelmezése által fejtetik ki. Az olvasókönyv tehát már az osztálynál is legyen figyelemmel az egészségi tárgyakra. Egyszerű elbeszélések, melyekben az óvakodás és vigyázat; másfelől a szeles könyelműség, gondatlanság, szófogatatlanság történetei vannak előadva mintegy éppé példák gyanánt, melyeket vagy kerülni kell s a melyeknek hősévé válni okos dolog, — vagy oktalanság.

Nagyon természetes dolog, hogy növendékeink egyrésze otthon a szülői háznál ellenkezőjét látja mindazon üdvös szokásoknak és szabályoknak, melyeket az iskolában megismer. Az iskola tehát harcra kél a családi helytelen szokásokkal, a növendékben s noha ezek régiebbek ő nála is mint az iskolaiak, mindazáltal segítségül jön az ő természetszerűen helyes ítélőtehetsége, tanítójában s annak oktatása helyes voltában vetett határtalan bizalma s nem engedi a régiebb helytelen szokások által legyőzteni a nemrég szerzett hasznosabbakat. Némelyik otthon mint egy kis reformátor lép fel s vitára kél a tévesen gondolkozó szülevel a ki mulasztásait sokszor a mostoha körülmények és szegénységgel palástolja. De növendékünk már megértette, hogy a tisztasághoz épenugy, mint a legtöbb egészségi szabály megtartásához nem a gazdagság a főkellék hanem a jóakarát. Ha ezt megértette s e jóakarátot sikerült benne megerősítenünk: elértük a legtöbbet, a mire idáig törekedhettünk.

Összefoglalva a szoktatás körébe vágó egészségi rendszabályokat röviden, ezekben tekinthetjük át:

a., korszak. A test és ruhában való tisztaságra szoktatás

a tacsó a kelepceben. Most kiszül, ki a don Juan. Mert ez bizonyos, hogy ahhoz küldi az aktákat. Ez a legegyszerűbb módja kitudnia, az ideal viv-e párbajt? Ha elvállalja a kiküldetést és e lutazik, akkor nem ő verekszik!

A majorban pedig nem ölte meg senkit, hanem vig társaság poharazás közt töltötte az éjet. Reggelre az alispán hazahajtatott.

Eszti nyugodtan aludt.

— E szerint az ipszét elutaztatta. — Különbbe bezzeg nem aludnék ily édesden.

A reggelinél az alispán sötét ránczokba szedte ábrázatát. Hadd gyanítsa a leány, hogy valakinek beharangoztak. Az azonban még csak kíváncsiságot sem árult el a párbaj eredménye iránt. Ettől ugyan agyonszurhatják, vághtják az egész vármegyét azon az egyen kívül.

A délelőtt az alispán a hivatalban töltötte s csöndes flegmával várta a jelentkező ideált. — Néha órájára nézett. — No most érkezett meg a vonat. — Azonnal itt lesz.

Nemsokára csakugyan félénk kopogtatás hangzott az ajtón s belépett alázatosan hajlongva, hóna alatt egy nyaláb aktával, kopottabátnban — a napdíjas díjnak.

. . . A szegény napdíjas ugyan törhette a fejét azon, miért nevezték ki oly rohamosan (amiért máskor hiába pályázott) = egy mes-sze erdélyi jársbíróshoz valóságos irnoknak.

esztetikai alapon. A szervezetre jó hatású játékok ápolása, a károsoknak kiküszöbölése. A beszédértelemgyakorlat, az iskolai rend és fegyelem az egészségtan szolgálatára áll.

b., korszak. A test és ruhában való tisztaságra szoktatás szélesebb körben, gondolkozási és kifejtési alapon. Az egész testnek s egyes részeinek balesetektől való megóvása. Az étel és italok fajaira, minőségére és élvezési módjára vonatkozó főszbályok beszédértelemgyakorlatokból kifejtve. Az írás és olvasás helyes kivitele gondolkozási alapon. Az olvasókönyvnek egészségileg óvakodásra intő és cselekvésre buzdító részletei értelmezendők. A tornászat, a sorgyakorlatnak a testi szerveket fejttő alakjai gyakorolandók elméleti fejtegetések nélkül.

(Folyt. köv.)

Vadaj József.

Jegyzőkönyv.

Felvétett Esztárban, a „Debreczeni ev. ref. egyházmegyei tanító testület“ b.-ujfalui körének 1886 év május hó 5-én tartott első gyűlésében:

Jelen voltak: Kerekes János elnöklete alatt,

Bakonszgeből, Tóth Imre és Alánghu Áron, — 2.) B-Ujfaluból: Szabó István, Kiss István és Bihari János, — 3.) Sz. Péterszgeből Szabó Pál és Gulyás Bálint, — 4.) Gáborjából: Kerekes János és Lukács György, — 5.) Henczidáról. Ujváry Sándor (fitanító), — 6.) Esztárból: Somogyi József és Szőke Sándor kartársak; továbbá tiszt. Kovács Dániel lelkész ur, az egyházgondnok és Fülöp András községi jegyző ur, mint tanügyba átok; végre 7.) Pocsajból Koczóh Lajos és Stumpf Menyhért kartársak; utóbbi ugy is, mint a körjegyzője.

Hiányzottak:

B.-Ujfaluból Tóth Sándor, kit betegsége, — Kovács Ferencz, kit bizonyos családi körülmény, — Tripsó Mihály, kit nejeinek betegsége, — és végül Henczidáról Nagy István kartárs, kit öreg kora akadályozott a megjelenhetésben: így tehát mindnyájok távolléte igazoltnak vétetik.

I. sz.

Elnök ur a szép számmal megjelent tagtársak, valamint a jelenlevő tanügybarátoknak szívélyes üdvözlése után a midőn a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja: felkéri a jelenlevőket a gyakorlati tanítások meghallgatására; még pedig idő kimelés tekintetéből elébb Somogyi József kartársunknak a III-osztályban tartandó természetrajzi tanítás, majd ennek megtörténte után Szőke Sándor kartársunk által szintén a III-osztályban a számtanból tartandó tanítás meghallgatását javasolja.

(Hat.) A gyűlés Elnök ur javaslatát helyeslőleg fogadva, elébb a Somogyi J. kartársunk iskolájába, majd onnan a Szőke Sándor kartársunk iskolájába vonult; a hol is az első helyen a macska ismertetését, az utóbbiban a kivonás ismertetését hallgató meg.

II. sz.

A gyakorlati tanítás végbe menetele után Elnök ur a kartársakat felkéri birálataik megtételére; figyelmükbe ajánlva, hogy mindenkor a kartársi szívélyes jóindulat vezérelje ebben mindnyájukat.

(Hat.) Az Elnök ur által hangoztatott elvből kiindulva a gyűlés a következőket ajánlja Somogyi kartársunk figyelmébe: a.) A természetrajzi anyagot mindig az évszakokhoz kell beosztani; mivel pedig most a gyümölcsfák nagy része teljes virágzásában diszlik, czélzerűbb lett volna az almát — mivel ez szintén a III-oszt. tananyaga — ismertetni. b.) A tanítás minden fokán, de különösen ezen tárgynál a mennyire lehet közvetlenül, tehát természetben kell a tárgyat szemléltetni. c.) Ezen tárgy, ha a kellő szempontok szerint tárgyalatik, nagyon háládatos az írásbeli munkára, vagyis fogalmazásul, tehát ezt mellőznünk nem szabad.

Szőke Sándor kartársunk figyelmét a következőkre hívja fel a gyűlés: a.) A tanítás tárgyát ne csak általánosságban, hanem részletesen is ki kell tenni. b.) Annyi anyag dolgozandó fel, mennyi egy órányi idő alatt elvégezhető. c.) Az írásbeli munkában elébb elvont, majd alkalmazott feladatok vannak kitéve; holott megfordítva kellene lenni, mint az, a gyermekekkel történt foglalkozás közben be is következett, t. i. elébb az alkalmazott, aztán az elvont számolás.

Jó hatást keltett a jelenlevőkben mindkét iskola növendékeinek bátor és hangos felelete, annyival is inkább, mivel ez a leányoknál nem mindenütt található fel; melyhez ha hozzá számítatik még az értelmes felelet, a gyűlés a tett nyilatkozatok

szívélyes figyelembe ajánlásaival elismnresét nyilváníttja mindkét kartársnak szorgalmas munkálkodásáért.

III. sz.

A körjegyzője „A kor halad“ jellegű értekezését olvassa fel, melyben az önmivelődésről értekeznek s eme czél elérésére a köri könyvtárnak létesítését és a szaklapok járatását, különösen, a „Prot. Népis. Lap“-ot s a „Padagógiai Szemlé“-t ajánlja a kartársak becses figyelmébe és pártfogásába.

(Hat.) Az elébbire, t. i. a „Köz könyvtár“ létesítésére vonatkozólag a gyűlés fenntartja magának a jogot, ez ügyben későbbben határozni. Miután jelenleg testületi könyvtárral rendelkezünk, de a könyvjegyzéket az illető könyvtárnok ur még össze nem állította, a jelen közgyűlés tisztelettel felhívja a testületi gyűlés b. figyelmét ez ügyben s kéri oda hatni: hogy az illető könyvtárnok ur utatitassék a testületi könyvtárban levő tehát a a testületi tulajdonát képező könyvek jegyzékét összeállítani s azt az illető köröknek megküldeni.

Az ajánlott két szaklapra vonatkozólag a jelenlevő kartársak nyilatkozata szerint az, majd minden községben feltalálható, a mennyiben az illető kartársak vagy egyenként, vagy együttesen járatják; mindazáltal mindkét lap szívélyes pártfogásukba ajánlatott mindazoknak, kik netán nem járatnák.

A felolvasott értekezés a testületi gyűlésre beterjesztetni határozottatott.

IV. sz.

Szőke Sándor kartárs említést tesz, hogy a pocsaji lelkész urral tiszt. Béltéki Lajos urral egy-egy Göndöcs-féle „ket tős gyékény kas“-t és Buziásról egy-egy „lapozó kaptár“-t hozattak, illetve hozatott, melyet megtekintés végett a gyűlés tagjainak szívesen bemutat, egyszersmind kéri Kiss István kartársunkat — mint e tekintetben tekintélyes méhészt — az említett kas és kaptár ismertetésére.

(Hat.) A gyűlés köszönettel fogadja Sz. S. kartárs szíves ajánlatát, annyival is inkább, mivel a d. u. megtartott ismertetéssel Kiss István kartárs élvezetessé tette az említett előadást melyet a tiszteletes lelkész ur mélyen tisztelt neje is figyelemesen hallgatott

V. sz.

Elnök ur a jövő gyűlés hol tartásáról és a gyűlésen tartandó gy. tanítás tárgyáról tesz említést, illetve ez ügyben törtéendő határozatra hívja fel a gyűlés figyelmét.

(Hat.) A jövő gyűlés helyéül Henczida tüzett ki, a midőn is a fisholában a IV osztályu növendékeknek a földrajzból, a leányiskolában pedig az V-oszt. növendékeknek a vallásból tüzett ki az illető kartárs urak által megtartandó gyakorlati tanítás, a midőn az, a rendes szokás szerint írásban terjesztendő a gyűlés elébe.

Ezen jegyzőkönyvi számról az illető kartárs urak kivonaton értesítettnek.

VI. sz.

Elnök ur felhívja a kör jegyzőjét a múlt gyűlés — mely Pocsajban tartattatott — hitelesített jegyzőkönyvének felolvasására. Egyszersmind említést tesz felőle, hogy a gyűlési jegyzőkönyvek hitelesítésére a pocsaji és esztári kartársak bizattak meg a múlt gyűlésen, mint egymáshoz közel lakó kartársak; de a jelenlegi gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére nem volna czélzerű más kartársakat birni meg? mivel erre őt az esztári kartársak felkérték.

(Hat.) A múlt gyűlés jkve. felolvasatván, tudomásul vétett. A jelenlegi jegyzőkönyv hitelesítésével — miután esztári kartársak kérelmének hely adatott — a sz.-péterszegi kartársak bizattak meg. Jegyzette Stumpf. Menyhért s. k. körü értekezleti jegyző.

A fentebb olvasható jegyzőkönyv minden észrevétel nélkül hitelesített.

Derecskén 1886 május hó 17-én.

A kijelölt hitelesítők távolléte miatt alulírottak által,

Kerekes János s. k.

Lukács György s. k.

H I R E K.

= Játék vagy mi? Nagy feltűnést kelt általában a az a körülmény, hogy Trefort Ágoston a vallás és köz-

oktatásügyi miniszter a III. tanító gyűlésre kibocsátott meghívást e hó 4-én kelt leiratában visszavonta, aminek természetes következménye az, hogy nem is fog ezen gyűlés megtartatni. Valószínű, hogy ezen intézkedés következtében vissza fognak vonulni tanítóink is a kitűzött kérdések vitatásától, noha van azok közt elég jelentékeny arra, hogy e gyűlés nélkül is hazaszerte foglalkozzanak vele a tanítók, gyűléseiken. Azt hisszük azonban, hogy ezen gyűléseket is megöli a miniszter ur azon kijelentése, hogy a gyűlésekre menő tanítók és tanítónők napdíjai és fuvarköltségei május hó 1-től fogva nem fizettetnek ki. — Tudjuk, hogy ezt gazdálkodás szempontból teszi a kormány — mert hivatkozik is erre a miniszter, — de azt is tudják, hogy mérhetetlen kár fog ebből következni, — mert a tanítókból kivesszik a kedvet a gyűlések látogatásától s közönyöseké teszik őket a haladás iránt. Ez a Trefort ő nagy méltóságának extra érdeme lesz, melyet Szász Károly ur bizonyosan egy a miniszter urról irt s közelebb megjelent életrajzához csatolandó pótfüzetben fog kellően méltatni verses prózaban, vagy rimes ódában. — Aztán csak várjuk, hogy a kormány ily intézkedése után a községek siessenek a tanítók részére fuvart adni! Hogy is ne! Ha a kormány akadályozza a tanítók előre haladását, mért mozdítaná elő a szegény község? — Sajnosan kell az ilyet tudomásul venni! Ebből azt kell látni, hogy még a legilletékesebb helyeken is csak játékot üznek a legnagyobb szerűnek hirdetett dolgokkal s komolyan nem törődnek vele. — A tanítóknak nagyon kedvező az országos gyűlés magán önképzésre is és az ily alkalom sok nevezetes kérdés megvilágítására jó! — No de, ha a harangot megkondították fölötte, hadd pihenjék. A miniszter azon intézkedését, hogy a szünidőkön át különböző helyeken rendezni szokott magyarnyelvtani pót-tantolyamok az idén megtartva nem lesznek, csak helyeseljük, — hisz az is csupa komédia volt. A költséggel nem volt arányban egy perczre sem, a mit egy alábbi (biharmegyei) kirünk is igazol. — Ezt a hármast meglegyetést adta a kultusz miniszter ur ő excellentiája a tanítósnak — május fánk ajándékba. — Tudomásul vesszük és levonjuk a tanulságot belőle. Az ev. ref. tanítók pedig törekedjenek azért minél magasabb színvonalra emelkedni, hogy működésöknek áldásos sikere érezhető legyen.

— **Szép eszme** foglalkoztatja Kiss József hajdumegyei és debreczeni kir. tanfelügyelő ő nagyságát, az ugyanis, hogy fel szándékozik szólítani a debreczeni ev. ref. egyháztanácsot, miszerint ismert nagy lelkiségével hozzon egy újabb áldozatot a népnevelés emelése érdekében, a mi ezuttal nem lenne más, mint hogy évenként küldjön el egy-egy tanítót, megfelelő uti költséggel ellátva, egy a hazai jelesb népiskolák meglátogatását célzó tanulmányi utra. A kiküldendő tanító ismeret köre, ha 8—10 nagyobb város kitűnő hírnévnek méltán örvendő iskoláinak alapos tanulmányozása által tetemesen szélesbülne s a tanultakról nem csak jelentés tétetnék, de azokat érvényesíthetné is az illető. Mondani sem kell, hogy a szép terv esetleges megtestesülése nagyszerű eredményeket hozna létre már a jövőben s valóban elismeréssel kell lenni kir. tanfelügyelőnk jóakaratu nemes buzgalma iránt, s szívből óhajtjuk, hogy siker koronázza törekvését. Megvagyunk győződve, hogy ev. ref. egyháztanácsunk a különben épen nem súlyos terhet szíves készséggel fog sietni magára vállalni, mert az a pénz, a mit ilyen célokra fordít, az soha sem ki-dobott áldozat. Meg fogja hozni az a maga kamatait erősen, nagy mértékben. Csak szükkeblüsködni nem kell! Emelkedjen fel az ev. ref. egyháztanács az egyház és

a tanügy érdekeinek magaslatára s tegyen a dologban úgy, a mint az egyház és tanügy felvirágozásáért nemeseen érezni tudó egyház kormányzóknak kötelességök; — mert a mulasztásokból eredő hiányért, ők lesznek felelősök az utókor előtt!

— **A tanító urak** figyelmébe ajánljuk a küszöbön levő examenek alkalmára a kiadónk által nyomtatott magyar, német és egyes vonalú r k á k a t, melyek finom papíron s igen csinosan vannak kiállítva s 100 darabnak ára csak 40 kr. Megrendelések **K u t a s i I m r e** műintézetének czimezve kéretnek.

— **51 tanító elcsapva.** Bihar megye kir. tanfelügyelője, 51 görög kath. és görög keleti tanítót mozdított el állásából miután ezek m a g y a r u l t a n i t n i nem tudtak, vagy nem a k a r t a k. Ez csak „egyelőre“ ennyi! Hihetőn lesz még — több is.

— **A kecskeméti ev. ref. egyházmegyei tanítói egyesület** Czepléden 1886. ápril 21 ikén tartott közgyűlésének jegyzőkönyve kinyomatott s szétküldetvén, szerkesztőségünk is kapott egy példányt. A főjegyző: Papp József ur szíveségéből. e gyűlésről már közölt lapunk jelentést, de a jövő számban közöljük azon kérvényt, melyet ezen egyesület a konventhez intéz a domesztikai ügyben. — Kapcsolatban megemlítjük, hogy a tanítóegyesületek legjobban tennék, ha a jegyzőkönyvet át engednék lapunk részére közlés végett, s közlés után is lehetne után nyomni, a mi 100 példányonként 1 frt 50 krba sem jönne! Olcsóbb lenne és több hasznot tennék a tanügynek!

— **Előadások.** Mint már említettük, Nagy Pál a debreczeni ev. ref. főiskolában természettan köréből előadásokat tart a tanítók részére. Ez előadásokból már három lett megtartva elég szép számú hallgatóság előtt, ámbár a t. tanító urak valamivel nagyobb érdekeltséget tanusíthatnának az ily szerfelett becses tanulási alkalom iránt, ezzel viszonzva az előadó tanár nagyon megköszönni való szíveségét. A hallgatók tulnyomó részét a tanítóképző intézet növendékei képezik. Nagy Pál tanár ur körül belől azon dolgokról beszélt addig, a melyekről jelenleg lapunkon is szó van a Pathó János ur cikkeiben; mindent mutatványos és tisztán felfogható magyarázattal kísért a nevezett tanár. Legérdekesebb lesz az előadásoknak az a része, a hol azt fogja különösen tárgyalni, hogy miként kell a természettant tanítani, ha nincsenek meg a kellő eszközök. — A derék tanár e buzgalma elismerésre méltó.

— **Ki hinné!** Közel Debreczenhez, van egy külsőségi iskola melynek tanítója nem valami irigylésre méltó állapotban van. Fizetése 160 ftra megy fel s a szőlőjét maga kapálja, sőt a másokét is kapálja — felibe. A növendékek létszáma s a tanügyi sajátos helyzet ezt megengedik ugyan, de még is szomorú dolog az, hogy még ilyen eset is van! — És a domesztikából ne kérjünk segítyt, még az ilyenek részére sem, mert ha kérnénk, hát — lázadás lenne, mint a budapest vaskalaposok kürtölik.

Szerkesztői üzenet.

V-y J-s urnak A nagyon helyes irányú ciklik folytatását kércm.

H-s J-s urnok Köszönet.

D-ó S-r urnak. Nagyon derék. Köszönet, újból. Az egyházker. tanítóegyesületi ügy a jövő számra marad. Óhajtandó lenne az egyházkerületi tanítói gyűlés összehívását is megpendíteni.

S-n K-ly urnak. Ugy hiszem Debreczenből 3—4 tanító biztosan ki fog rándulni. Nem jó volna őket a tanítótestülethez intézett levél után meghívni?

M-k G-y urnak. Hja bizony úgy van az. Igaz mondás az, hogy a pier-i forrásból vagg sokat kell inni, vagy egy cseppet sem. A keveset író hamar meggrészegül s egész életére átkozott mánor veszi körül, még a ki sokat iszik belőle — kijózanodik.

Felelős szerkesztő: **Szombathy János.**
Kiadótulajdonos **Kutasi Imre.**